

BAJNOK ORSOLYA ÉS KRISTÓF

HA NEM JÖN A GYEREK...

A 2014-es Bokor Nagytáborban tartottunk előadást ezzel a címmel. Az alábbiakban az előadás vázlatát találjátok, amelyet valamennyire kidolgoztunk, de azért a formája messze van az irodalmi műfajoktól. Bízunk benne, hogy ennek ellenére hasznosítható lesz.

Kit érint a gyermektelenség?

Egyre többeket! A téma aktualitását jelzi, hogy ma már minden ötödik pár termékenységi problémákkal küzd. 2 tényező is közrejátszik ebben:

- ✓ A spermaszám drasztikus csökkenése (1989-ben az átlagos spermaszám 73,6 millió/ml volt, 2005-ben viszont már csak 49,9 millió/ml → 16 év alatt 2/3-ára csökkent; azonban már a '89-es adat is alig több, mint a fele az 1940-ben mért számoknak, így 65 év alatt 66%-os csökkenés mérhető)
- ✓ Ki, mikor szánja rá magát a gyermekvállalásra. Néhány idevonatkozó adat: míg az 1960-as években az első alkalommal szülő nők átlagéletkora 22-23 év volt, az ezredforduló után néhány évvel már 26-27 év. Az adatok mutatják, hogy az életkorral párhuzamosan nő a meddőségi problémák gyakorisága is.

Másrészt viszont szinte biztos, hogy mindenki ismer olyanokat, ahol probléma volt, hogy nem érkeztek gyerekek a tervezett időben. Többen is vagyunk ilyenek a Bokorban.

Meddőségi kezelések

- ✓ *Gyógyszerrel* megoldható hormonális problémák kezelése (Clostylbegyt, stb)
- ✓ *Műtétek* (pl. petevezeték-elzáródás, átjárhatósági problémák)
- ✓ *Inszemináció*: kisebb hormonkezeléssel a peteérés stimulálása, optimális időpontban tüszőrepedés kiváltása. Ilyenkor a frissen leadott spermiumváladékot a méh üregébe fecskendezik. Az eljárás sikerességi rátája 15-20%, amely kedvezőbb a spontán „otthoni” teherbeesési aránynál (10-15%).
- ✓ *Lombikprogram*: a lombikbébi eljárás (ún. In Vitro Fertilizáció) lényege az, hogy a fogantatáshoz szükséges ivarsejtek találkozása a méhen kívül történik, majd a megtermékenyült és osztódásnak induló embriót visszautletik a méhüregbe. Hormonális stimuláció után több tüsző nő, ezeket műtéti úton leszívják, egyesével megtermékenyítik, majd 2-3 nap múlva visszahelyezik őket. A sikerességi rátát arra hivatkozva nem publikálják, hogy az ilyen eljárásra szorulóknál komoly termékenységi probléma van, így a számok nem összevethetők. Nagyságrendileg a befejezett beavatkozások 25-30% -a lehet sikeres.

Az inszemináció is és a lombikbébi program is végezhető donorsejt használatával.

Necces dolgok a lombikeljárás során

Lombikprogram esetén a petefészket hormonokkal alaposan stimulálják, így a normál 1 helyett jóval több (egyéntől függően akár 8-12) is megéri. Bizonyos eljárások esetén mikroszkóp alatt választják ki a megfelelő spermiumokat. Csak a legegészségesebbnek tűnő osztódásnak induló embriót ültetik vissza (max. hármat). A maradék embriókat – amelyek a táptalajban a megfelelő paraméterek szerint fejlődnek – lefagyasztják későbbi felhasználásra, de ezt egy (nagy?) részük nem éli túl.

Azaz ilyen eljárásba tehát csak akkor vág bele egy ember ép lélekkel, ha az emberi élet kezdetét nem szigorúan a petesejt megtermékenyülésétől számítja, hanem például az osztódásnak induló embrió méhbe történő beagyazásától.

Mennyibe kerül?

Egy-egy beavatkozás – intézménytől függően – a TB támogatás ellenére is több, mint százezer forintba rúghat. A TB az első öt beavatkozást támogatja.

Sikertelenség

Kudarckok

A gyermektelenség egy olyan közegben, ahol természetes a több gyerek vállalása (mint pl. a Bokor), kudarcélményként jelenhet meg. Márpedig az ember a kudarcairól általában meglehetősen nehezen beszél, akármilyen legyen az: egy sikertelen vizsga, drogossá lett gyerek vagy pont a gyermektelenség. És ezen nem segít az sem, ha az ember tudja, hogy nem felelős a helyzetért, amiben van.

Másrészt viszont az, ha baráti kapcsolatokban tabutéma lesz a gyermektelenség, azaz nem merünk róla beszélni, akkor az őszintétlen, felületes helyzeteket és találkozásokat eredményez.

Jó lenne, ha erre a várakozásunk éve alatt kifejlesztettünk volna valamilyen megoldási technikát, de sajnos nem sikerült. A kudarc kudarc marad, és a „bekérdezések” nem feltétlenül könnyítik meg a sikertelenség feldolgozását.

Egészen más az olyan szituáció, ahol hasonló cipőben járó emberek-párok találkoznak és beszélhetnek egymással. Érdemi információcserére itt van lehetőség. De a mi tapasztalatunk az, hogy ettől nem lesz könnyebb másokkal is beszélni róla, és a lelki terheken sem enyhít jelentősen.

A gyermektelenség pozitívumai

Meg kell találni a módját annak, hogy jól érezzük magunkat akkor is (és addig is), amíg nincs gyerekünk. Akármennyire is nehéz dolog benne lenni, de ha kívülről szemléljük, vannak kétségtelen pozitívumai annak, ha két viszonylag fiatal ember önálló, független egzisztenciával rendelkezik, miközben nincsenek gyerekekkel

járó kötöttségek. Oda megy, azt csinál, olyan hobbiban mélyed el, amiben csak szeretne. Hány sokgyerekes álmódzik ilyenről kötetlen életről...

Egy gyermektelen párnak azonban fel kell nőnie ahhoz, hogy a helyzetében a *lehetőséget* lássa meg (pontosabban: lássa meg a lehetőséget is). Nálunk sem volt az magától értetődő, hogy érezhetjük jól is magunkat a bőrünkben. De közönnyel, kedvetlenül vagy depresszióval mi értelme elfecsérelni az éveket? Nem célszerű, ha minden jövőbeli eseményről az jut eszünkbe, hogy „vagyon terhes lesz[ek]-e már akkor?”

Örökbefogadás, mint megoldás

Két elterjedt téves véglet létezik:

- ✓ az örökbefogadás egy egyszerű dolog, és így segíthetünk egy szerencsétlen sorsú kisgyerekeknek (karitás céljal); a hollywoodi sztárok divatossá is tették ezt
- ✓ aki örökbefogad, az az önzetlenség mintaképe, és egy életre szóló óriási áldozatot vállal

Az igazság máshol van: *aki örökbefogad, az saját gyereket szeretne, és máshogy nem lehet neki*, vagy csak olyan áron, amit nem akar vagy nem tud vállalni. Nem valaki másnak a gyereket akarja felnevelni karitásból vagy szánalomból. A *nevelőszülők* azok, akiknek az a feladatuk, hogy krízishelyzetben levőknek védő családi közeget biztosítsanak. A nevelőszülőnek ez a munkája, ezért fizetést kap, cserébe le kell mondania a gyerekről, ha a vér szerinti szülőhöz visszahelyezik vagy örökbe adják.

Az örökbefogadás gondolatának meg kell érnie ahhoz, hogy megalapozott döntés legyen. Az örökbefogadós tanfolyamunk így kezdődött: „az örökbefogadásnak egy hármasság veszteségi helyzetből kell valami jót kihoznia”.

A hármasság veszteségi helyzet az alábbi:

1. A szülőanya vesztesége: elvesztette a gyereket
2. A gyerek vesztesége: elvesztette a szülőanyját és az első kilenc hónap is mindig szomorú. Mindig. Mélyszegénység, hajléktalanság, alkoholizmus, drog, prostitúció, az anya kiskorú, titkolt terhesség (nem a férj az apa vagy a szülők reakciójától fél az anya), elhagyatottság. Bizonyos esetekben a gyámhivatal veszi ki a gyereket a vér szerinti családjából, például bántalmazás vagy egyéb bűncselekmények miatt. (Ilyenkor még nem válik örökbe adhatóvá, csak ha a szülők nem látogatják.)
3. Az örökbefogadó vesztesége: meddőség, lombikok, vetélések, stb miatt nem születhet vér szerinti gyereke, az örökbefogadott gyerek nem lesz genetikailag a „folytatása”

Ezeknek a veszteségeknek a tagadása, el nem fogadása kódolja a későbbi problémákat. Az lesz jó szülő, aki ezeket feldolgozta, a meddőség tényét elfogadta, az örökbefogadást nem pótléknak, vészforogatókönyvnek tekinti, hanem teljes értékű megoldásnak tartja.

Ezért aztán helytelen az a várakozás is, hogy „jelentkezünk be örökbefogadásra, hátha emiatt oldódik a görcs és jönni fog a baba”. Van ilyen eset, nem is egy, de

egyáltalán nem ez a jellemző. Az örökbefogadás nem pótlék, emellett döntenünk kell.

Néhány tudnivaló az örökbefogadásról

Először is: a magyar állampolgárok kivételes helyzetben vannak Európán belül, mivel nálunk országon belül is lehetséges az örökbefogadás. Tőlünk nyugatabbra az országon belüli örökbefogadás nagyon ritka, a gyermektelen párok általában Afrikából vagy Ázsiából kaphatnak gyereket, jellemzően sohasem újszülöttet.

Másodszor: mindig a gyerekeknek keresnek szülőket, nem a szülőnek gyereket.

Az első lépés a folyamat során a Területi Gyermekvédelmi Szolgálat (TEGYESZ) való bejelentkezés. Az alábbiakat fontos, hogy még az első beszélgetés előtt eldöntse a pár:

- ✓ Nyílt vagy titkos örökbefogadást szeretne
- ✓ A *titkos örökbefogadásokat* az állami rendszer intézi, ez annyit jelent, hogy a vérszerinti és az örökbefogadó szülő nem ismerik egymást.
- ✓ A civil szervezetek ún. krízisterhes nőkkel foglalkoznak, segítik őket a várandósság során, eközben listát vezetnek a várakozókról. Ha az anya biztos benne, hogy nem akarja felnevelni a gyereket, összehozzák egy örökbefogadásra várakozóval, és a szülés után annak javára lemond a gyerekről. Ez a *nyílt örökbefogadás*, ahol a két fél találkozik. Ily módon csecsemőt lehet örökbe fogadni, aki megússza az állami gondozást és a vele járókat, rögtön családba kerül, a kórházból az új szülők vihetik haza. Másrészt ilyenkor előfordulhat, hogy az örökbefogadó már beleéli magát a gyerek érkezésébe, akár a kezébe is fogja, de az életadó még a lemondó nyilatkozat előtt meggondolja magát. (A gyerekről lemondani csak a megszületése után lehet.) Ez egyáltalán nem ritkaság.

- ✓ Milyen korú babát szeretne
- ✓ Elfogad-e sérült babát (pl. korrigálható sérülés, netán egyéb nem korrigálható fogyatékoság)
- ✓ Van-e származási kikötése (a gyakorlatban: elfogad-e cigány babát)

Ezután pszichológiai és egészségügyi vizsgálat következik, elvégeznek egy környezettanulmányt és részt kell venni egy néhány napos felkészítő tanfolyamon. 6-9 hónap, amíg az ember gyámhivatali alkalmassági határozathoz jut, innen indul a várakozás.

✓ *Várakozási idő*

A rendszer előnyben részesíti a házaspárokat. Néhány civil szervezethez csak házaspárok jelentkezhetnek. Élettársi kapcsolatban élők egyedülállóként fogadhatnak örökbe. (Ugyanúgy, ahogyan egyébként a melegek is.)

A várakozási idő attól függ, hogy hány kikötést tesz az örökbefogadó. Az örökbefogadók túlnyomó többsége egészséges, 3 év alatti gyereket szeretne, így rájuk 3-4 évet kell várni. Cigány vagy sérült gyerekek vállalása esetén a jellemző várakozási idő 1 év vagy még kevesebb.

Nagyon fontos, hogy a várakozási idő lerövidítése érdekében nem szabad olyan engedményeket tenni, amik nem valósak. A gyerek családba érkezik, így a tágabb családnak is el kell tudnia őt fogadni.

✓ **Életkor**

Örökbe fogadni 25 éves kortól lehet, házaspár esetén legalább az egyik félnek ennyi idősen kell lennie. Másrészről pedig az örökbefogadott gyerek és a fiatalabb szülő között legfeljebb 45 év lehet a korkülönbség. Ezt mondja a jogszabály, azonban néhány civil szervezet mindenképp az anya életkorát tartja mérvadónak, mivel az örökbe adók is elsősorban ezt nézik. Így - a várakozási időt is tekintetbe véve - a 40 év feletti nők nem biztos, hogy már újszülötthöz juthatnak.

✓ **Örökbefogadás és a reménytelen társadalmi rétegek**

Van még egy viszonylag gyakori tévképzet a mélyszegénységből származó (cigány) gyerekek örökbefogadásával kapcsolatban: a remény, hogy ha a putri helyett a gyerek tisztességes környezetben nő fel, az megoldja a társadalmi problémákat. Nem oldja meg. Erőszakos vagy kikényszerített örökbeadással a történelem során sokszor próbálkoztak, a 20. században nevezetesen az ír, a spanyol és az ausztrál példa¹. De ha a szülőanyától elveszik a gyerekét, az tragédia, és a feje tetejére állhat az örökbefogadó, akkor is ugyanezt a tragédiát fogja megélni az örökbefogadott (ún. „kiemelt”) gyermek is.

Az örökbefogadás tehát kicsiben működhet, de társadalmi szinten nem lehet megoldás.

✓ **Meggondolhatja-e magát az életadó?**

Idei változtatás az, hogy nyílt örökbefogadásnál 6 hétig visszavonhatja a szülőanya a lemondó nyilatkozatot, később már nem.² A „hat hetes szabály” a nyílt örökbefogadók számára nagyon hátrányos változtatás, és féltő, hogy a kötődés kialakulását nehezíti. Attól is lehet tartani, hogy nem maga az anya gondolja meg magát, hanem a családja gyakorol rá nyomást, hogy vonja vissza a lemondó nyilatkozatot (pl. ha egy titkolt terhesség utólag kiderül). Jelenleg nincs még tapasztalat arról, hogy miért történnek visszavonások.

✓ **Gyermekkereskedelem**

A helyzet általában az, hogy van egy rendezett, jó körülmények között élő pár, akinek nem születhet gyereke, és adott egy kríziskörülmények között élő anya, akinek pont az van, amit a várakozó pár nagyon szeretne: mag-

zata. Nagyon csábító a helyzet arra, hogy anyagi eszközökkel biztassák az életadót arra, hogy mondjon le a gyerekekről.

Talán mondani sem kell, hogy ez bűncselekmény, és – véleményünk szerint – hétszeres jaja annak, aki ilyesmire vetemedik. Ha egyszer üzletté válik a gyerek, akkor mi akadályozza meg, hogy még egyszer az legyen?

Az ideai törvényi változtatásokkal – éppen emiatt – kötelezővé vált valamilyen engedéllyel rendelkező közvetítő szervezet részvétele az örökbefogadásban, így nem lehet már „orvos ismerőst” megkérni, hogy szóljon, ha inkubátorba tett vagy elhagyott újszülöttet talált. Ennek ellenére fennmaradt a bizalmatlanság az egyes szervezetek között: mindenki meg van arról győződve, hogy a másik tisztességtelen eszközökkel is él, azaz busás pénz fejében előrébb juttat a várakozók sorában, vagy éppen hajlandóak eljátszani a közvetítő szerepét.

✓ **Hivatalos**

Az örökbefogadási eljárás után a gyerek anyakönyvét módosítják, a születési anyakönyvi kivonatán semmi sem utal arra, hogy örökbefogadták, például az anyja neve is az örökbefogadó anyja lesz. Egyedül a születési hely nem változik.

✓ **Megmondás**

Régebben azt gondolták, az a helyes, ha titkolják az örökbefogadást, úgy kell tenni, mintha nem történt volna meg. De ez előbb-utóbb mindig kiderül, ami miatt érezheti úgy az örökbefogadott, hogy egész életében hazugság vette körül. Ezen csak ront az, ha a szülő halála után derül ez ki, mert akkor már megbeszélni (vagy akár a fejéhez vágni) sincs lehetősége.

Később azt gondolták, hogy meg kell várni, amíg kérdez, és a saját nyelvén kell beszélni róla. („Egy másik néni pocakjából bújtál ki, aki nekünk adott téged, mert tudta, hogy mi nagyon várunk rád, és nálunk jó helyed lesz.”) Ezzel csak az a baj, hogy a kérdés elég jó eséllyel rosszkor érkezik: egy zsúfolt buszon, vagy a játszótéren, ahol sokan hallhatják.

Ma már egyértelműen az az álláspont, hogy az örökbefogadásról beszélni kell. Úgy, mint egy természetes dologról, adott esetben meséssel, mindig a gyerek korának megfelelően.

– **Kínos kérdések**

A gyerekek érkezése előtt: Ti mikorra tervezitek? Nem akartok még gyereket?

Az a tapasztalatunk, hogy több év házasság után elég nagy a valószínűsége, hogy a pár már szeretne gyereket, csak nem jön nekik össze. Nem esik jól ilyen kérdéseket hallgatni, és nem esik jól válaszolni rájuk. Kapcsolódva a kudarc feldolgozásának folyamatához, a kérdező nem tudhatja, hogy épp most derült ki, hogy a harmadik lombik sem sikerült (vagy esetleg épp ellenkezőleg, ez a jobbik eset, épp most derült ki, hogy van egy kis remény, de még a közeli hozzátartozóimnak sem meséltem el).

Tehát lehet nagyon szorítani, csendben szurkolni, és rábízni a „problémagazdára”, hogy kivel, milyen körül-

¹ Írországból katolikus apácák leányanyák helyzetén próbáltak úgy „segíteni”, hogy gyermektelen pároknak adták az újszülöttet, Spanyolországban pedig a polgárháború után még politikai színezete is volt az eljárásnak. Mindkét esetben egyházi egészségügyi intézményekben hazudták azt a szülőanyának, hogy a szülést követően meghalt a gyermeke. Ausztráliában az öslakosokat próbálták így „integrálni” egy állami program keretében.

² Titkosnál örökbefogadásnál korábban is volt ilyen, de ilyenkor az örökbefogadót csak az időszak lejáratát követően értesítik.

mények között, mit szeretne megosztani a gyerektelenséggel kapcsolatos állapotáról és érzéseiről.

Örökbefogadótól ezt sem érdemes kérdezni: „Sajátot már nem akartok? / A sajátjától már lemondtatok?” Az örökbefogadott gyerek saját gyerek, pontosan ugyanannyira, mint a vérszerinti saját gyerek.

A Szerelmem Temesvár című emlékezés egy személyes életsorson keresztül tükrözi történelmünket a két világháború közötti időszakról az újabb időkig. ... Farkas Rozália egész életében megmaradt temesvárinak, ide fűztek gyermekkori emlékei, ahogy édesapját magyarként rendelték a román király vonatára mozdonyvezetőnek, fiatalágának epizódjai, első szerelme, melyet a történelem vonatkerékei gázoltak el.

„Neked két hazát adott a végzeted” – mondhatjuk Tompa Mihállyal, de Rozália a másodikban is csak bukattal tudta megvalósítani ki nem teljesedett sorsát. Bátor megnyilatozások, vállalásai miatt szüntelenül elsodorja az 50-es évekbeli politikai üldöztetés, vallásüldözés, kicsapatás az egyetemről, végül a megoldást a tanári hivatás megtalálása jelenti. A könyv az emberi helytállás bemutatása mellett érdekes epizódokat villant fel a korszak történelméből.

Részletek a könyvből:

Apu előttem pár hónappal érkezett Debrecenbe, először csakugyan szerzett valamilyen lakáslehetőséget, de gyanútlanul megengedte egy házaspárnak, hogy beköltözzenek, úgyhogy hamarosan azok lettek az urak. Ebben a lakásban én csak pár napot tölthettem, végül apám is elköltözött onnan, a vasúttól kapott szolgálati

férőhelyet, ahova én viszont nem mehettem. Ritkán találkoztunk, a vasúton szinte megállás nélküli volt a szolgálat, mégis valamilyen kapaszkodási pontot jelentett, hogy legalább egy városban vagyunk. Így aztán megindultam a Nagyállomás környéki utcákon, hogy szállást keressek... Erről a bázisomról jártam eleinte az egyetemre, amikor biciklihez jutottam, azzal közlekedtem, nem került pénzbe...

Reggelenként alig vártam, hogy kinyíljon a Szent Anna-templom, fél hétkor én voltam az első belépő, naponta hallgattam misét, áldoztam, ez már belülről fakadt. Az egyetemi közösség tagjai valószínűleg figyeltek, látták, hogy mindig ott vagyok, és hogy egyedül vagyok. Egyszer csak utánam lépett Bacsa Erzső, ő már tagja volt a Bulányi atya által szervezett csoportnak, amelyhez aztán én is csatlakoztam. Erzső olyan természetesen szólított meg, nem akarsz-e közénk jönni. Azt feleltem, de hogy nem, azt sem kérdeztem, hogy ők kicsodák, örültem, hogy valaki szól hozzám, így kerültem be a csoportba, amelynek aztán aktív tagja lettem... Később az egyetemen megkérdezték, hol laksz, kiderült, hogy egy virágoskert közepén, akkor bevettek a Horthy Miklósné Egyetemi Leánykollégiumba, akkor még így nevezték. Ott nagyon jó dolgom volt, majdnem mind tagjai voltak a Gyurka által szervezett közösségeknek...

Rendszeresen jártam a csoportba is, akkor még nem bokornak nevezték. A csoportok öt-hat tagból álltak, minden héten volt összejövetel. Bacsa Erzső bemutatott Gyurkának, aki egyszer bekerült, annak az is a feladatai közé tartozott, hogy másokat is hozzon magával. Kezdetben Gyurka vezette a csoportot, még nem bízta ránk, tanulnunk kellett. Minden héten találkozott az összes csoporttal, nem tudom, hogy csinálta, mindenre volt ideje.

Corvin Kiadó – Déva 2014

(Kézbevehető a június 6.-i Ünnepen)

